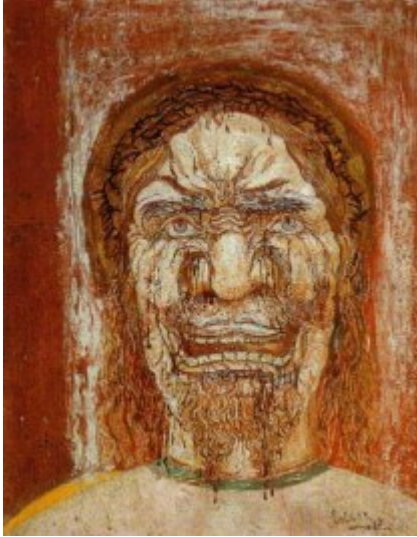

ΔΟΚΙΜΙΟ ΠΕΡΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΒΛΑΚΕΙΑΣ (του C. M. Cipolla)

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ κοινή ομολογία, σε αξιοθρήνητη κατάσταση. Τούτο άλλωστε δεν είναι κάτι το νέο. Όσο πίσω κι αν καταφέρει κανείς να κοιτάξει, αυτές ήταν πάντα στην ίδια αξιοθρήνητη κατάσταση. Το βαρύ φορτίο των συμφορών και των αθλιότητων που πρέπει να υποφέρουν τα ανθρώπινα όντα, είτε σαν άτομα, είτε σαν μέλη της οργανωμένης κοινωνίας, είναι ουσιαστικά το αποτέλεσμα του εντελώς απίθανου -και θα τολμούσα να

πω βλακωδώς- τρόπου με τον οποίο οργανώθηκε η ζωή στις απαρχές της.

Από τον Δαρβίνο γνωρίζουμε ότι μοιραζόμαστε την καταγωγή μας με τα άλλα είδη του ζωικού βασιλείου και σε όλα τα είδη, ως γνωστόν, από το πιο μικρό σκουληκάκι μέχρι τον ελέφαντα, πρέπει να εισπράττουν την καθημερινή τους δόση από βάσανα, φόβους, απογοητεύσεις, αγωνίες και αντιξοότητες.

Τα ανθρώπινα όντα, ωστόσο, έχουν το προνόμιο να πρέπει να επωμιστούν ένα επιπρόσθετο βάρος, μια επιπλέον δόση από καθημερινά βάσανα, τα οποία προέρχονται από ομάδα ατόμων που ανήκουν στο ίδιο ανθρώπινο γένος. Αυτή η ομάδα είναι πολύ πιο ισχυρή από τη Μαφία ή το βιομηχανικό-στρατιωτικό Μπλοκ ή την Κομμουνιστική Διεθνή (το βιβλίο γράφτηκε τη δεκαετία του '70). Είναι μια ανοργάνωτη ομάδα που δεν αποτελεί τμήμα κάποιας οργάνωσης, που δεν έχει αρχηγό, ούτε πρόεδρο, ούτε καταστατικό, αλλά τα καταφέρνει παρ' όλα αυτά να λειτουργεί σε τέλειο συντονισμό, λες και καθοδηγείται από ένα αθέατο χέρι με τέτοιο τρόπο ώστε οι δραστηριότητες του κάθε μέλους να

συμβάλλουν σημαντικά στην ενίσχυση και την επαύξηση της αποτελεσματικότητας της δραστηριότητας όλων των άλλων μελών. Η φύση, ο χαρακτήρας και η συμπεριφοράς αυτής της ομάδας είναι το θέμα των σελίδων που ακολουθούν.

Χρειάζεται να υπογραμμίσω σε τούτο το σημείο ότι αυτό το δοκίμιο δεν είναι καρπός κυνισμού ούτε μια άσκηση κοινωνικής ηττοπάθειας – τουλάχιστον όχι περισσότερο απ' όσο ένα βιβλίο μικροβιολογίας. Οι επόμενες σελίδες είναι, στην πραγματικότητα, το αποτέλεσμα μιας εποικοδομητικής προσπάθειας να εξερευνηθεί, να καταστεί γνωστή και κατόπιν, αν είναι δυνατό, να εξουδετερωθεί μια από τις πιο ισχυρές και σκοτεινές δυνάμεις που εμποδίζουν την αύξηση της ανθρώπινης ευημερίας κι ευτυχίας.

Βλακεία και δύναμη

Όπως όλα τα ανθρώπινα πλάσματα, ακόμα και οι βλάκες επιδρούν πάνω στα άλλα άτομα ποικιλοτρόπως. Μερικοί ηλίθιοι προκαλούν φυσιολογικά μόνο περιορισμένες απώλειες, ενώ άλλοι καταφέρνουν να προξενήσουν τρομακτικές απώλειες όχι μόνο σε ένα ή δύο άτομα, αλλά σε ολόκληρες κοινότητες ή κοινωνίες. Το δυναμικό ενός ηλίθιου προσώπου για τη δημιουργία ζημιών εξαρτάται από δύο βασικούς παράγοντες. Πριν απ' όλα από τον γενετικό παράγοντα. Μερικά άτομα κληρονομούν αξιοσημείωτες δόσεις γόνους της βλακείας και χάρη σ' αυτή την κληρονομικότητα συμμετέχουν, από τη γέννησή τους, στην ελίτ της ομάδας τους. Ο δεύτερος παράγοντας που καθορίζει το δυναμικό ενός ηλίθιου προσώπου προέρχεται από θέση ισχύος και εξουσίας που κατέχει μέσα στην κοινωνία. Ανάμεσα στους γραφειοκράτες, τους στρατηγούς, τους πολιτικούς, τους αρχηγούς κρατών και τους ανθρώπους της Εκκλησίας βρίσκεται το χρυσό ποσοστό των κατά βάση ηλίθιων ατόμων, η ικανότητα των οποίων να ζημιώνουν τον πλησίον τους αυξήθηκε (ή αυξάνεται) επικίνδυνα από τη θέση ισχύος που κατείχαν (ή κατέχουν).

Το ερώτημα που συχνά θέτουν τα λογικά άτομα είναι με ποιο τρόπο και γιατί ηλίθια άτομα καταφέρνουν να φτάνουν σε θέσεις

ισχύος και εξουσίας.

Η τάξη και η κάστα (είτε κοσμική είτε εκκλησιαστική) στάθηκαν οι κοινωνικοί θεσμοί που επέτρεψαν μια συνεχή ροή ηλίθιων προσώπων σε θέσεις ισχύος μέσα στο μεγαλύτερο τμήμα των βιομηχανικών κοινωνιών. Στο σύγχρονο βιομηχανικό κόσμο η τάξη και η κάστα χάνουν όλο και περισσότερο τη σημασία τους. Αλλά στη θέση της τάξης και της κάστας υπάρχουν τα πολιτικά κόμματα, η γραφειοκρατία και η δημοκρατία. Στο εσωτερικό ενός δημοκρατικού συστήματος οι γενικές εκλογές αποτελούν ένα όργανο μεγάλης αποτελεσματικότητας, προκειμένου να εξασφαλιστεί η σταθερή διατήρηση του τμήματος ανάμεσα στους ισχυρούς. Υπενθυμίζεται ότι, με βάση το Δεύτερο Νόμο, το τμήμα των προσώπων που ψηφίζουν είναι ηλίθια και οι εκλογές τους προσφέρουν μια θαυμάσια ευκαιρία να βλάψουν όλους τους άλλους, χωρίς να αποκομίσουν κάποιο κέρδος από την ενέργειά τους. Εκπληρώνουν αυτόν το σκοπό, συνεισφέροντας στη διατήρηση του επιπέδου των ηλίθιων μεταξύ των προσώπων που βρίσκονται στην εξουσία.

Η δύναμη της βλακείας

Δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε πως η πολιτική, η οικονομική ή η γραφειοκρατική δύναμη αυξάνει την καταστροφική και βλαπτική ενέργεια ενός ηλίθιου προσώπου. Αλλά πρέπει ακόμα να εξηγήσουμε και να κατανοήσουμε τι ουσιαστικά καθιστά ένα ηλίθιο πρόσωπο επικίνδυνο. Με άλλα λόγια, σε τι συνίσταται η δύναμη της βλακείας.

Ουσιαστικά οι ηλίθιοι είναι επικίνδυνοι και ολέθριοι, επειδή τα λογικά πρόσωπα το βρίσκουν δύσκολο να φανταστούν και να κατανοήσουν μια βλακώδη συμπεριφορά. Ένα έξυπνο άτομο μπορεί να καταλάβει τη λογική ενός κακοποιού. Οι ενέργειες του κακοποιού ακολουθούν ένα μοντέλο λογικότητας: διεστραμμένη λογικότητα, αν θέλετε, αλλά οπωσδήποτε λογικότητα. Ο κακοποιός θέλει ένα «επιπλέον» στον λογαριασμό του. Έχοντας ως δεδομένο ότι δεν είναι αρκετά έξυπνος για να επινοήσει μεθόδους με τις οποίες να κερδίσει ένα «επιπλέον» για τον εαυτό του,

εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα ένα «επιπλέον» και για τους άλλους, ο κακοποιός θα κερδίσει το δικό του «επιπλέον» προξενώντας ένα «μείον» στον πλησίον του. Όλο αυτό δεν είναι δίκαιο, αλλά είναι λογικό, κι αν είναι λογικό μπορεί κανείς να το προβλέψει. Μπορούν τέλος πάντων να προβλεφθούν οι ενέργειες ενός κακοποιού, οι ύπουλες μανούβρες του και οι αξιοθρήνητες επιδιώξεις του και συχνά μπορούν να προετοιμαστούν οι κατάλληλες άμυνες.

Με ένα ηλίθιο άτομο όλα αυτά είναι εντελώς αδύνατα. Όπως υποδηλώνεται στον Τρίτο Θεμελιώδη Νόμο, ένα ηλίθιο πλάσμα θα σας καταδιώξει χωρίς λόγο, χωρίς ένα ακριβές σχέδιο, στους πιο απίθανους και αδιανόητους καιρούς και τόπους. Δεν υπάρχει κάποιος λογικός τρόπος να προβλέψει κανείς αν, πότε, πώς και γιατί ένα ηλίθιο πρόσωπο θα εξαπολύσει την επίθεσή του. Μπροστά σε ένα ηλίθιο πρόσωπο, είναι κανείς ολοκληρωτικά στο έλεός του.

Από τη στιγμή που οι ενέργειες ενός ηλίθιου προσώπου δεν συμφωνούν με τους κανόνες της λογικής, συνεπάγεται ότι:

α) γενικά αιφνιδιάζεται κανείς από την επίθεση,

β) ακόμα κι όταν υπάρχει υποψία για την επικείμενη επίθεση, δεν καταφέρνει κανείς να οργανώσει μια λογική άμυνα, επειδή η επίθεση καθαυτή στερείται οποιασδήποτε λογικής δομής.

Το γεγονός ότι η δραστηριότητα και οι κινήσεις ενός ηλίθιου πλάσματος είναι εντελώς ασταθείς και παράλογες, όχι μόνο καθιστά την άμυνα προβληματική, αλλά και οποιαδήποτε αντεπίθεση αποβαίνει εξαιρετικά δύσκολη – πώς να προσπαθήσεις να πυροβολήσεις ένα αντικείμενο ικανό για τις πιο απίθανες και αδιανόητες κινήσεις; Αυτό εννοούσαν ο Ντίκενς και ο Σίλερ, όταν ο ένας διαβεβαίωνε ότι «με τη βλακεία και την καλή πέψη μπορεί κανείς να αντιμετωπίσει πολλά πράγματα» κι ο άλλος ότι «ενάντια στη βλακεία και οι ίδιοι οι θεοί πολεμάνε μάταια».

Χρειάζεται να λάβουμε υπόψη και μιαν άλλη περίπτωση. Το έξυπνο άτομο γνωρίζει ότι είναι έξυπνο. Ο κακοποιός έχει επίγνωση ότι είναι κακοποιός. Ο αμόρφωτος άνθρωπος είναι οδυνηρά διαποτισμένος από την αίσθηση της ίδιας του της έλλειψης. Σε αντίθεση με όλα αυτά τα πρόσωπα, ο βλάκας δεν ξέρει ότι είναι βλάκας. Αυτό συμβάλλει πολύ στο να προσδώσει μεγαλύτερη δύναμη, έμπνευση και αποτελεσματικότητα στην καταστροφική του ενέργεια. Ο βλάκας δεν έχει αναστολές εξαιτίας του ότι στερείται αυτού που οι Αγγλοσάξονες αποκαλούν «**self-consciousness**»*. Με το χαμόγελο στα χείλη, σαν να κάνει το πιο φυσικό πράγμα στον κόσμο, ο βλάκας θα εμφανιστεί ξαφνικά για να καταστρέψει τα σχέδιά σου, να σου χαλάσει την ησυχία σου, να σου περιπλέξει τη ζωή και τη δουλειά, να σε κάνει να χάσεις χρήμα, χρόνο, καλή διάθεση, όρεξη, παραγωγικότητα – κι όλα αυτά χωρίς κακία, χωρίς τύψη και χωρίς λόγο. Βλακωδώς.

*αυτεπίγνωση

Απόσπασμα από το βιβλίο: “Δοκίμιο Περί Ανθρώπινης Βλακείας” του C. M. Cipolla

σελ. 61-62, 89-92

Πηγή/φωτό: Αντικλείδι, antikleidi.com